

Yleinen ja yhtäläinen viestintäpalvelu

Liikenneministeriön asettama selvitysmies Seppo Niemelä jätti tammikuussa 1993 yhdenmiehen kolmenkuukauden selvityksen (1/93) julkisen palvelun asemasta 1990-luvulla. Mietintö päättyi 12 ehdotukseen, joissa esitetään mm. sähköisen viestinnän puitelakia ja kaupallisen sähköviestinnän ohjaamista toimiluvilla.

Selvityksen mukaan tekniikka on yhä vähemmän sellainen rajoite, joka perustele julkista puuttumista sähköiseen viestintään. Satelliitti- ja kaapelijakelu, laajakaistatekniikka, maanpäällisten lähetysverkkojen digitalisointi, signaalien prässäys tiiviimpään ym. ovat muuttamassa kanavajakoon perustuvaa nykyajattelua. Julkinen palvelu joutuu perustelemaan yhteiskunnallisen merkityksensä muulla tavoin kuin radioaaltojen niukkuudella. Alkaahan monella paikalliskunnalla olla tilanne, jossa tarjoilla olevien satelliitti- ja kaapelikanavien lukumäärä ylittää roimasti esim. valtakunnallisten sanomalehtien määrän.

Seppo Niemelä, Yleisradion hallinto-neuvoston puheenjohtaja, selvityksesi mukaan julkisen palvelun yhtiöt saattavat tulevaisuudessa olla entistä enemmän tuotannon rahoittajia ja välittäjiä, vähemmän sen tekijöitä. Eikö tämä ole ristiriidassa sen kanssa, että Suomessa pitäisi lähteä laajasta julkisen palvelun näkemyksestä?

— Kyseessä on juuri laaja näkemys, jossa julkisen palvelun voimavaroin rahoitetaan kotimaista audiovisuaalista osaamista. Suomessa on kiire synnyttää kunnollisia riippumattomia yhtiöitä siksi, että nuorille tekijöille pitää saada oikeata työtä ja että voimme täysipainoisesti osallistua ETA:n (ja EY:n) kuvatuotannon yhteismarkkinoihin.

— Joskus vuonna 2000 jotakin edessä saattaa olla aika, jossa joka kodissa on sata kanavaa. Niissä oloissa Yleisradio luultavasti on pelkästään kotimaisen tuotannon tuottaja ja rahoittaja. Tuotanto jakautuu miten jakautuu kymmenille kanaville.

Niemelä korostaa, että mietinnössä korostuvat "suomalaisen sivistysjärjestöjen perinteeseen juurtuvat arvot" ja "kansalaisuus" pelkän kuluttajuuden sijasta. Uudessa kilpailutilanteessa Niemelä seisoo koko painollaan sen takana, että ei ole perusteita tai edellytyksiä sille, että heitetään perinteistä yleisradiotoi-

mintaa koskevat arvot ja ihanteet yli laidan. Jotta Yleisradio voisi tarjota kaikille kansalaisille 'yleisen ja yhtäläisen viestintäpalvelun', se tarvitsee puitelain taakseen ja takeet vakaasta tulonmuodotuksesta pitkälle aikavälille.

Yleisradio korostaa mieluusti erityisryhmien ja vähemmistöjen viestintäpalveluja. Kun Yleisradiossa on toteutettu säästötoimia, leikattiin teksti-tv:n resursseja, joita mm. huonokuuloiset ja kuurot käyttävät, lastenohjelmia karsittiin, teatteri- ja kuunnelmatuotantoa vähennettiin. Voidaanko palveluvelvoitteiden täyttymistä valvoa riittävästi nykyisellä organi-

saatiolla?

— Minun vertailuni osoittavat selvästi, että eurooppalaisesti Yleisradio on erittäin tehokas ja huonosti resursoitu julkisen palvelun yhtiö. Se kertoo merkittävää häiriöstä Yleisradion ja yhteiskunnan suhteessa, mikä on ykköspäänsärkynä hallintoneuvoston puheenjohtajana.

— Nyt karsitaan kaikkea. Nälkäkulttuuri on aika ajoin hyväkin, mutta moni toiminta on jo äärirajalla.

Niemelän selvitys lähtee siitä, että Yleisradion perustana on "laaja näkemys julkisesta palvelusta". Tarjonnan minimimäärä on "kahdella täydellä kanavalla tuotettava ohjelmisto", jonka "kokonaisrasitus ei ole kohtuuton". Mikä sitten olisi kohtuullinen rasitus, jos lähdeittäisiin "suppeasta näkemyksestä"?

Mikä tai kuka ja miten parhaiten määrittellään yksityiskohtaisesti julkisen palvelun tehtävät?

— Tässä seuraan Robin Fosteria ja BBC:tä. Yleisradion tehtävänä on kehittää julkisen palvelun ideaa ja tehdä ikäänkuin tarjouksensa siitä, mitä sen tehtävät ovat. Tätä selvitykseni pohjustaa alustavasti. Yhtiön 'tarjous' on julkinen ja siitä käydään julkinen keskustelu. Viestintähallinto päättää, miten pitkälle tarjous toteutuu.

Niemelän selvitys jättää useita kysymyksiä auki. Tällaisia ovat mm. se, voisivatko muutkin yhtiöt kuin YLE toteuttaa julkisen palvelun tehtäviä? Kantaa ei oteta siihen, voiko MTV olla ainoa kaupallinen televisio? Selvitys näyttää lähtevän Yleisradion ja MTV:n symbioosin vakiinnuttamisesta YLE:n tulojen turvaamiseksi. Ehdotetussa sähköisen viestinnän puitelaissa määrättäisiin, miten paljon tuloista kerätään mainonnasta ja miten paljon lupamaksuista. Selvitys ehdottaa, että 6 % mainostuloista tuloutettaisiin Yleisradiolle.

Julkisen palvelun välttämättömyys kiistetään usein sillä perusteella, että ei ole julkisen palvelun lehdistöäkään. Miksi Yleisradio ei tulevaisuudessa voisi olla ikäänkuin Ison-Britannian Rautatieyhtiön: sen tehtäväksi jää ylläpitää liittymäväylät ja kiskot, joilla sitten kaupalliset junayhtiöt kiitävät. Eikö Yleisradion jakeluteknikka — sen ankkuri ja kiskonaula — voisi olla samanlainen viestintäpalvelun perusrakenne, jota eri toimijat käyttäisivät?

— Jakeluteknikka voi olla kysymyksen mukainen, kunhan siihen liittyvät ongelmat selvitetään. Mutta se ei poista julkista palvelua, ei etenkin pienestä maasta.

— Tämän selittää puimallinen lukusarja 4 000 000, 400 000, 40 000. Eli ohjelmatunnin tekeminen isossa maailmassa maksaa karkeasti nelisen miljoonaa. Suomessa televisiotuotanto maksaa 400 000 markkaa tunti. Mutta neljän miljoonan ohjelman voi ostaa pienille markkinoillemme 40 000 markalla tunti.

— Keskinertaisen kotimaisen ohjelmatunnin hinnalla voi siis ostaa kymmenen tuntia eli kokonaisen illan hyvää ulkomaalaista. Näillä pelisäännöillä kotimaisuus ei kestä vapaata kilpailua. Jos me haluamme pitää kohtuullisen omakielisen ja -kulttuurisen palvelun, ei ole muuta keinoa kuin rahoittaa se erikseen.

— Ilman Yleisradiota Suomessa ei ole riittävää audiovisuaalista elinkeinoa. Tämän idean tukiprojektiin kutsun jokaisen sivistyneen suomalaisen.

Selvitys ei avoimesti pohdi sitä, mikä on paras tapa organisoida julkisen palvelun yleisradiotoimintaa, joka useissa maissa edelleen muodostaa joukkoviestinnän 'ydinsektorin'. Paras tapa lienee rakentaa kilpailevia julkisen palvelun instituutioita, jotka voivat olla julkisessa omistuksessa tai julkisesti säänneltyjä kaupallisia yhtiöitä.

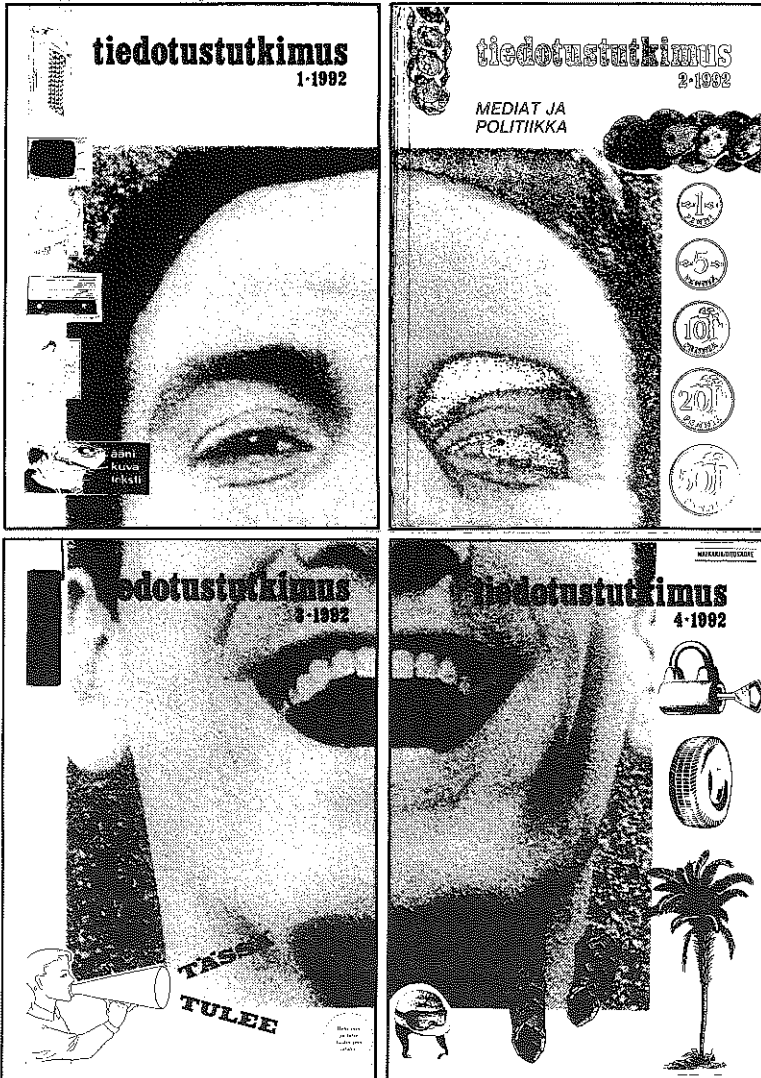
Julkisen palvelun laitokseen liittyy ainakin kaksi keskeistä ongelmaa. Hallitus voi heikentää julkisten yleisradioyhtiöiden riippumattomuutta ja rajoittaa niiden kautta käytävää keskustelua paitsi vaikuttamalla tuloperusteisiin myös yhtiöiden poliittisen organisoinnin kautta. Näiden ongelmien ratkaisuksi on kehitetty kaksi erilaista mallia: Saksan korporativistinen malli ja BBC:n virkamiesmalli. Toinen hankala ongelma on se, että yleisradioyhtiöt ovat taipuvaisia olemaan yhteiskunnallisen eliitin hallitsevia. Kriitikot ovat väittäneet, että julkisradioyhtiöiden tv on menettänyt innovatiivisen asemansa ja muuttunut älymystön poliittiseksi tukiaiseksi. Selvitys ei erittele *talouden ja politiikan välistä suhdetta* yksityiskohtaisesti, vaan painottuu talouteen.

Onko meillä elitismin ja umpioitumisen vaara? Selvitys pohtii "kykeneekö ohjelmisto puhuttelemaan katsojia" ja koetaanko tällainen yhtiö "avoimeksi kansalliseksi resurssiksi"? Yksi kanava yleisradioyhtiön hoidossa on Radiomafia, jolla on "erittäin tärkeä merkitys Yleisradion sisäisen kulttuurin uudistajana ja nuorentajana". Mutta miten turvataan koko *yhtiön innovatiivisuus*, onko se mahdollista, mikä sitä uhkaa, mitä se edellyttää, halutaanko sitä?

Onko suomalaisilla vakavaraisilla yksityisillä viestintäyhtiöillä mielestäsi merkitystä julkisen viestintäpalvelun tai julkisen viestintäyhtiön kehittämisessä? Odotetaanko ja toivotaanko Yleisradiossa markkinoilta ratkaisuja tai aloitteita?

— Ei. Julkinen viestintäyhtiö on yhtä kuin julkisesti ohjattu ja resursoitu, usein omistettukin. Se sulkee jo käsitteellisesti pois yksityisen. Ja niin on hyvä. Seisokoon audiovisuaalinen elinkeinomme sekä julkisella että yksityisillä jaloilla, joista molemmat panevat parastaan.

Jyrki Jyrkiäinen

HYVIÄ UUTISIA!

Tiedotustutkimuksen tilaaminen on edelleen naurettavan halpaa.

Vuosikerta 120/135 mk. Opiskelijoilta hymyilyttävät 60 mk.

Uusille tilaajille numero 4/92 ilmaiseksi.

Tilaukset:

Tiedotusopillinen yhdistys ry, Tampereen yliopisto,

Tiedotusopin laitos, PL 607, 33101 Tampere.

PS-tiili TA 5779 65-3.